
DISSERTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

DYSENTERIA.

DYSENTERIA.

DE

IN AUCURALIS.

DISSERTATIO MEDICA

1184 b 8
5

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
DYSENTERIA;

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE REVERENDI ADMODUM VIRI,

D. GEORGII BAIRD, SS.T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI Consensu; et

Nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ Decreto;

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

ERUDITORUM EXAMINI SUBJICIT

JOANNES MORGAN, *K*

HIBERNUS;

SOCIET. REG. MED. EDIN. SOC.

Ad diem 25. Junii, horâ locoque solitis.

EDINBURGI:

EXCUDEBANT ADAMUS NEILL ET SOCII.

M DCC XCVIII.

DAVID'S M. C. J. E. S. H.

43.

10. 10.

242.

EDINBURGH

PRINTED BY J. W. P. J. S. H.

W. M. J. S. H.

EDINBURGH

W. M. J. S. H.

IN
MEMORIAM
AMICI DILECTISSIMI,
DAVIDIS MACLIESH,

QUI
DUM SIBI IMMORTALITATEM
HUMANO GENERI
FELICITATEM
PARABAT
PRAEMATURA MORTE
RAPTUS EST;

"QUO ILLE STUDIORUM AMORE FLAGRABAT? QUAN-
TUM LEGIT? QUANTUM ETIAM SCRIPSIT? QUÆ
NUNC OMNIA CUM IPSO SINE FRUCTU POSTERITA-
TIS ABIERUNT."—PLIN. EPIST.

HANC DISPUTATIONEM
PRÆTERITAE AMICITIAE

MEMOR
D. D. C.QUE
AUCTOR.

IN

MEMORIAM

AMICI DILECTISSIMI

DAVIDIS MACLISH

QUI

NUM SUI IMMORTALITATEM

HUMANIS GENUIS

RELIQUIT

PARABAT

PRÆMIATURA MORTE

CAUSAM

TO ILLI STUDIO IN AMORE FLAMMABAT; QUAM
TUM LEGIT; QUANTUM ETIAM SCRIPSIT; QUE
KING OMNIA CUM 1850 SINE TRUSTO POSTERITA-
TIS ABIERUNT. — Felix Erist.

HANC DEPUTATIONEM

PRÆSTARE AMICIS

VERMI

D. D. C. 1851

AUCTOR

CORRIGENDA.

- § VII. lin. 9. *pro serosæ, lege sevosæ,*
LXIII. lin. 9. *pro suvit. lege suevit:*
LXXIII. lin. 12. *dele semper*

CORRIGENDA

THE JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
LXXIII. PART I. 1943

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

DYSENTERIA.

I. **E**X plurimis morbis, qui humanam vitam præmaturâ morte extinguunt, vel eandem miseriis plenam reddunt, pauci dysenterîâ exitiosiores sunt. Hic morbus incolas calidarum regionum persæpe, temperatiorum haud rarò, invadit. In his regionibus, æstatis fere sub finem, incipit; autumno increscit; appetente hieme, gradatim desiturus. Interdum verò, ipso vere, incessit; atque, ut cer-

A

tiores

tiores nos fecit auctor clarus, nonnunquam, vel hieme, haud levis grassatur *.

II. Nulla ætas est, qua tam mares quam foeminæ dysenteriae non opportuni sint, potissimum si aliis jam morbis multum debilitati fuerint.

III. Dysenteria in locis humilibus, humidis, paludibusque contiguis, atque ubi frigidam et pluviosam tempestatem excepit calida et sicca, longè frequentissima est. Nonnunquam vel mari orta et grassata est.

IV. A CULLENO dysenteria Definitur :

“ *Pyrexia contagiosa ; dejectiones frequentes*

“ *mucosæ, vel sanguinolentæ, retentis plerumque*

“ *fecibus alvinis ; tormina ; tenesmus.*”

HISTORIA

* Vid. AKENSID. *De Dysenteria*, p. 13.

HISTORIA MORBI.

V. Signa, a quibus dysenteria incipit, aliis alia sunt. Hi flatu et alvo astrictâ, paucos antè dies, vexantur, quàm propria hujus morbi signa se manifestant: illi, contrâ, diarrhœâ, aliquando etiam gravibus torminibus, post intervalla, redeuntibus. Nonnulli, initio, ex acuto alicujus abdominis partis dolore, malè se habent. Multi, ante omnia, febriunt: rari aliquando, omnia cæteroquin sani, gravissimâ inopinanter dysenteriâ corripuntur. Neque profectò rarò saliva amara, nausea, et singultus, incipientem hunc morbum insignant.

VI. Verùm, quibuscunque initio malis dysentericus afficiatur, tamen, haud ita multò post, signa indubia, quid huic sit rei, plùs satis demonstrant. Pòst paulò enim torminibus multo gravioribus, et sensu tanquam omnium viscerum detrusorum descendantiumque afflctus,

flictus, subinde cacaturit, desidēt, parcaque quædam, neque ea naturalia, dejicit. Alvus simul spiritu multum distenditur. Hæc quidem mala dejectionibus levantur; at aded non sic intermittunt ut integritas sequatur, aut perbrevis haud minus gravia redeant.

VII. Quæ egeruntur, ea aliàs alia sunt. Interdum excrementa aliquandiu naturalia referunt; sed sæpius constant ex muco, in quo sanguis strias repræsentat. Increscente morbo, *ichorem* magis simulant, atque propriam sibi magnam odoris fœditatem emittunt. Interdum perliquida sunt, aquæ, qua recens caro lota sit, colore similia. Iis modò membranulæ quædam, modò massulæ serosæ, interponuntur. Aliquando etiam vermes cum iis descendunt.

VIII. Quando morbus ed increvit, naturales fæces quàm rarissimè, et non nisi parcæ, atque

atque in duras massulas, quas, ipsorum linguâ, *scybalâ* medici appellant, excernuntur. Sæpe, vetustiore morbo, haud rarò etiam incipiente, ea, quæ dejiciuntur, cruore, ferè ex toto, constant, qui ex intestinis manat tantâ interdum copiâ, ut extremum discrimen denunciât. Haud rarò emittuntur purulenta quædam; atque, si gangræna intestina ceperit, sanies putrida.

IX. Alvus, ut primùm sive naturâ sive medicamentis in motus salutare citata est, infrâ transmittit corpuscula subrotunda, dura, pessimi odoris; atque incredibili ferè copiâ, licèt, per complures dies, imò forsan hebdomadas, dysentericus nihil ferè ciborum adhibuerit, unde tanta excrementorum moles præberetur. Nonnunquam aqua, ferè ultrâ quàm cuique credibile est, ad quadraginta plus libras, quotidie excernitur*.

X.

* VIL. MORGAGN. *De Sedibus et Causis Morborum.*

X. Dysenteriam; nisi raram leviozem, committatur febris, modò remittens, modò inflammationem habens, at sæpius putrida. Adsunt languor magnus, debilitas magna, continua insomnia, demissus animus. Ventriculus cardid dolet; simulque cibos fastidit, nauseat, eosdemque, unà sæpe cum biliosis quibusdam, evomit. Sitis urget. Lingua, os, fauces, labia, arida sunt, pituitâ tenace oblita. Urina aliàs alia est: modò, ab ipso quidem morbi initio, livida est, imò nigra.*.

XI. Dysenteriâ inveterascente, omnia in pejus ruunt. Ægrotus haud rarò animo deficit, singultit, et magna gravitate præcordiorum atque anxietate afficitur. Dolor, tenesmos, tormina, intenduntur. Alvi desiderium, cum ani interdum procidentia, ferè perpetuum est; dum dejiciuntur quædam subviridis cinereive coloris, quæve sanguine quasi aquâ diluto,

* HUXHAM. *De Aëre et Morb. Epidem.* Tom. ii. pag. 151.

diluto, ferè ex toto, constant. Arteriæ celerius moventur. Lingua, os internum, fauces fuscâ subnigrâve pituitâ oblinuntur, neque perfectò rarò obsidentur *apbthis*. Sitis magis magisque accenditur. Urina parcè redditur, neque rarò ægerrimè.

XII. Cum paucioribus horum signorum pluribusve dysenteria ad vitam extinguendam progreditur. Plùs plùsque demittitur animus. Delirium vel *coma* sæpe supervenit, atque ad extremum perstat. Intumescunt ventriculus, abdomen, et crura. Totum corpus, quasi jam cadaver, putridum odorem emittit. Musculi singultant aut convelluntur. Perliquida quædam saniosa et putrida, ægro nesciente, descendunt. Frigescunt extremitates membrorum. Pallescit, imò livescit facies. Haud rarò pulsus intermittunt, aut inordinatè moventur arteriæ. Æger singultibus concutitur.

Cessant

Cessant dolores. Summo corpore oritur sudor frigidus. Anima in auras recedit.

XIII. Nonnunquam, unum diem alterumve ante mortem, omnia signa haud parùm remittunt. Pulsus arteriarum, et calor corporis, ferè naturales fiunt, simulque mala intestinorum permultùm levantur. Verùm, pòst paulò, supervenit singultus; atque æger, mentis ad ultima compos, fato concedit *.

XIV. Sæpius autem dysenteria ad sanitatem pervenit. Alvus, sive salutari naturæ conatu, sive assumptis medicamentis, copiosiora et magis naturalia, at rariùs, infrà transmittit. Quibus dejectis, remittunt omnia signa: tormina levantur, et tenesmos: sitis sedatur: summo ubique corpore oritur lenis sudor; atque æger pedetentim ad sanitatem redit.

XV.

* Vid. DEGNER. *De dysenteria biliosa contag.* pag. 37.

XV. Nullo certo tempore, aut modo, finitur dysenteria. Usque eò interdum vehemens est, ut, paucis diebus, ægri vires exhauriat, mortemque afferat. Rarissimè sponte transit ad sanitatem.

XVI. Aliquando febris, paucis diebus, desinit; atque propria tamen dysenteriae signa nihilominus, per complures hebdomadas, imò menses, manent; neque rarò, his ingravescentibus, ac redeunte simul febre, æger absumitur.

XVII. Aliàs febris signisque gravioribus superveniunt diarrhœa, et intestinorum lævitas, quæ subsequuntur tumor abdominis crurumque, atque febris *hectica*. Dysentericus vel diu corpore imbecillus manet, vel tandem, his malis paulatim ingravescentibus, naturæ concedit.

XVIII. In iis, quibus laxa corpora sunt, hydrops vetusta alvi profluvia nonnunquam subsequitur.

CADAVERUM INSPECTIO.

XIX. Quæ, patefactis cadaveribus, apparent, ea, in diversis dysentericis, adeò diversa sunt, eorumque multa morbi naturam adeò non explicant, ut ad rem nostram satis fuerit, ea sola describere, quæ dysentericorum cadaverum maxime communia sunt.

XX. Intestina pleniora, maxime rectum, inflammationis, haud raro et gangrænæ, signa seu vestigia exhibent. Tunicæ sinuati intestini solito crassiores sunt; atque ejusdem interdum cavum duratis tuberculis minutum conspicitur. Tenuiora vero intestina persæpe omnino sana apparent; nonnunquam tamen, alii aliud, præter naturam adhærent. In dysenteria pestilente, quam descripsit ROEDERERUS, pessimè se habuisse videntur. Sæpe, pa-

riter atque ventriculus, conspiciuntur spiritu distenta. In abdomine aliquando continetur copia effusi seri.

XXI. Tubercula exigua, tactu firma, et *variolarum* pustulis aspectu similia, interiorum ubique faciem sinuati intestini cooperientia, haud raro observata sunt. Ea auctor, ex ingenio clarus, accuratè descripsit his verbis.

“ There is first a small round tubercle of a
“ reddish colour, and not more than one-tenth
“ of an inch in diameter; it increases gradu-
“ ally till it be nearly a quarter of an inch in
“ diameter, and becomes paler as it grows
“ larger. In this stage, there appears a small
“ crack on the top with a slight depression,
“ which gradually increases; and, on examin-
“ ing the contents of the little tumour, I have
“ generally found them to be a cheese like
“ substance. The pustule,—for though it con-
“ tains no pus, I do not know any name more
“ expressive of its appearance,—is seated un-
“ der

“ der the villous coat, between that and the
 “ muscular coat. As the opening enlarges,
 “ the edges become prominent, and the base
 “ grows rough and scabrous, from which mat-
 “ ter oozes out that is tinged with blood.
 “ Such is the progress of one, but they are
 “ often in clusters, and become confluent, so
 “ as to form a rough unequal ulcerated sur-
 “ face with a hard and thickened base. Some-
 “ times they appear like a small eating ulcer
 “ in the gut, in which the prominence of the
 “ edges gives an appearance of a loss of sub-
 “ stance, or as if the villous coat were entire-
 “ ly removed *”. His tuberculis “ folliculi,
 “ materiâ cinereâ et spissâ pleni,” quos ven-
 triculo et intestinis insidere testatur ROE-
 DERERUS, haud multum absimiles videntur.
 Tuberculorum interstitia inflammationis ves-
 tigia haud obscura exhibent.

RATIO

* Vid. HUNTER: *On the Diseases of the Army in*
JAMAICA, pag. 230. et seq.

RATIO QUORUNDAM SIGNORUM.

XXII. Cognitis (xx.—xxi.) morbidis, quæ, cadaveribus dysenteriâ defunctorum incisis, oculis obveniunt, quædam hujus morbi signa, possumus, magna ex parte, explicare.

XXIII. *DEJECTIONES MUCOSÆ*—mucosarum haud dubiè glandularum irritationi tribuendæ sunt, quam citatus intestinorum motus, atque acris materia iisdem contenta, efficiunt.

XXIV. *SANGUIS*,—qui cum dejectis commiscetur, ex arteriis vel ruptis, vel, quod sæpius forsitan est, supra consuetudinem dilatatis, in alvum effunditur. Ita esse, eo verisimilius est, quod haud rarò, alvo vel vomitu moto, sanguis dejectis interponi desinit.

XXV.

XXV. TORMINA—oriuntur ex spasmis intestinorum, atque irritatione acris materiæ iisdem contentæ. Motus spastici deorsum propagati efficiunt, ut desiderium alvi et dejectiones, supra consuetudinem, frequentia sint.

XXVI. TENESMOS—efficitur irritatione, quam acria recto intestino contenta movent; atque ipse, vehemens si sit, facit, ut anus procidat.

XXVII. STRANGURIA—consortio, quod partibus vicinis intercedit, attribuenda est.

XXVIII. SCYBALA—ex fæcibus formantur, quæ in cellulis sinuati intestini retinentur, atque diu hic remorando in massulas indurescunt.

XXIX. MEMBRANULÆ,—quæ egestis interdum interponuntur, nonnunquam forsant sunt strigmenta

strigmenta tunicae villosae. Probabilius verò est, mucò in alvum effuso atque concreto plerumque formari.

XXX. MASSULÆ SEVOSÆ—nonnunquam, ut compertum est, ex caseo constant, qui ex lacte, quod adhibuit dysentericus, concrevit: fortasse et, haud rarò, ex materia tuberculis supra (xxi.) descriptis effusa. Quinetiam, vero haud absimile est, mucum concretum in hujusmodi aliquando massulas conformari.

DIAGNOSIS.

XXIX. MEMBRANULÆ—dæcæ egrediuntur, dum interponuntur, nonnunquam forsan sunt strigmenta

DIAGNOSIS.

XXXI. Quò dysenteriam alijs quibusdam intestinorum morbis, quibus cum ea similitudo quorundam signorum est, dignoscamus; haud raro opus est, ut, quid anni tempus sit, qua naturâ sit grassans morbus, quibusque nocentibus objectus sit æger, animadvertamus.

XXXII. *DIARRHOEA*—atque dysenteria hoc differunt, quòd illa, contrà atque hæc, neque pestilens est, neque febrem habet. Porro, dysentericus, quàm diarrhœâ affectus, minùs naturalia dejicit; atque non gravioribus solùm torminibus et tenesmo affligitur, sed etiam magis stomacho languescit, magisque animo demittitur.

XXXIII.

XXXIII. COLICA.—Alvus astricta, integritas febre, dolor atque tormina loco minùs fixa, colicum dolorem a dysenteria satùs distinguunt.

XXXIV. CHOLERA.—a dysenteria internoscitur spasmis inferiorum membrorum, integritate a febre, vomituque frequentiore.

C PROGNOSIS.

PROGNOSIS.

XXXV. Pauci sunt morbi de quorum eventu minùs confidenter prædicere possunt medici, quàm de eo dysenteriae. Signa enim, quæ initio gravia neutiquam erant, vel quæ multùm remiserunt, haud rarò subito ingravescunt, ægrumque tollunt.

XXXVI. Quoniam dysentericis periculum non semper eo minus est, quo minor, morbi initio, vis signorum; medicorum, ut futura certiùs portendant, interest, quæ sit natura grassantis morbi, et, quid anni tempus, animadvertere. Etenim vernæ dysenteriae, incunte æstate, graviores fiunt, quàm quæ æstate incipiunt.

XXXVII. Gravidis imprimis, puerperisque, necnon et iis qui aliis morbis jam debilitati sunt, periculosa dysenteria est.

XXXVIII.

XXXVIII. Quo diutius dysenteriae curatio dilata est, eò difficilior fit, eoque in majore periculo versatur dysentericus.

XXXIX. Dysenteria, quæ subito invadit, et non magnam febris modò vim movet, sed violentos quoque intestinorum motus ciet, admodum periculosa est.

XL. Dysenteria, quæ a febris signis incipit, plerumque violentior fit, quàm quæ a torminibus aut diarrhœa. Alvus, porrò, astricta, cum torminibus gravibus, periculosam ferè dysenteriam prænunciat.

XLI. Dysentericum non periclitari ostendunt dejectiones copiosiores, rariores, minùsque fœtidæ, quibus tormina atque dolor mitigantur. Sanitatem quoque pollicentur vultus hilarior, anxietas minor, noctu somnus; sitis modica, vel ferè nulla; cutis frigidula, mollis

et

et humida ; sonitus ventris ad inferiores partes devolutus, et, sine difficultate, cum stercore excedens ; urina copiosa, neque difficulter reddita. Ac a periculo tutus est, cui cibi appetitus redit ; cujus arteriarum pulsus vi et frequentia naturales sunt ; cujus venter reddit, sicut is sani hominis, colorata, figurata, atque eodem ferè tempore, quo secundâ valetudine assuevit ; qui assumptos cibos bene concoquit, viresque indies redipiçitur.

XLII. Contrâ, gravis morbi periculum est, ubi prima vomitio et purgatio nihil levant ; ubi frequentior fit dejectiendi cupiditas, graviora tormina et tenesmos ; ubi infra transmissa colore subviridia aut subnigra sunt, pessimi odoris, neque iis naturales faeces interponuntur. Majore adhuc periculo versatur dysentericus, si præterea magnâ præcordiorum gravitate atque continuâ vigiliâ et anxietate premitur ; si arteriarum pulsus sunt parvi atque debiles, vel

vi et frequentia inaequales. Mali etiam morbi signum est, habere humorem glutinosum sub-nigrumque linguae, ori faucibusque inhærentem; sitim accensam; urinam reddendi difficultatem.

XLIII. Frequens vomitus periculosus est; atque, si ea, quæ per os redduntur, sint purulenta, eruenta, foetida et stercorosa, mortem denunciat. Quod si supra infrave erumpit bilis flava vel viridis, signum haud malum est. Ineunte dysenteria, singultus non periculosus est; at, inveterata, gangrænam indicat. Numne in periculo versetur dysentericus, ex artiarum pulsu semper cognosci non potest; quippe cum hic interdum naturalis sit, licet, ad ultima ferè jam ventum esse, cætera testentur*. Cruor dejectis nonnunquam interpositus, haudquaquam tantum discrimen denunciat, quantum ex copia medicus suspicetur.

Ex

iv • Vid, DEGNER, pag. 25.

Ex urina inspecta, futurum certò portendere medici nequeunt: subfusca periculum ostendit; limpida simulque parca mortem denunciat*. Urinæ difficultas, initio morbi, multo minùs, quàm, sub finem, periculosa est. In lubrico plerumque versatur dysentericus, cui lingua *apthiis* foedatur; cuique summum corpus papulis rubris efflorescit, vel maculis purpurascensibus *petechiisve* varium est. Servari vix potest, qui non nisi ægrè devorare potest; cujus alvus infra indita protinus ejicit; cujusque anus, præ spasmò, adeò arctè clauditur, ut in alvum, ex inferiore parte, nulla indici possint. In propinquo mors est, ubi stomachus, abdomen, et crura intumescunt; ubi frigescent extrema membra, livescit facies, summo corpore oritur frigidus lentusque sudor; ubi arteriæ languidissimè moventur, vel earum motus subinde intermittunt. In limine

* HUXHAM. *De Aëre et Morb. Epidem.* Tom. ii. p. 150.

mors est, quando singultibus corpus concuti-
tur; quando subito cessat dolor; quando fœ-
tida et saniosa, ægro nesciente, ano exce-
dunt.

XIV. In primis dysenterie obnox-
iantur, qui aliis morbis, fatigatione, exinanitione,
atque diutâ vel nimis parâ, vel non satis nu-
tritione debilitati sunt. In eandem proclive
homines faciunt, quicunque primum demit-
tunt, præcipue moror et metus. Quin et ca-
lor, præcipue si una simulque corpori admo-
veatur humor, ad homines dysentericis obor-
tibus facientes multum valet. Qui denique
hoc morbo jam affecti sunt, si sanis præceteris
causis addantur, et eundem remanentem re-
perirent, quæ levibus causis in eundem re-
cedant.

XV. Causæ numero plures, quibus dysen-
teriam motus salubres non mutantur, in morbo
tertia consistunt, a medicis memoratæ sunt: ve-
rum, utrum, per se, ad morbum concitandum
possint, vel tantum ejus quædam specialis causæ

CAUSÆ REMOTÆ.

XLIV. Ii in primis dysenteriae obnoxii sunt, qui aliis morbis, fatigatione, exinanitione, atque diætâ vel nimis parcâ vel non satis nutriente debilitati sunt. In eandem proclives homines faciunt, quæcunque animum demittunt, præcipuè mœror et metus. Quin et calor, præcipuè si unâ simulque corpori admoveatur humor, ad homines dysenteriae opportunos faciendos multum valet. Qui, denique, hoc morbo jam affecti sunt, ii sanè, præ cæteris, apti sunt, qui levibus causis in eundem recidunt.

XLV. Causæ numero plures, quibus dysenteria concitetur, a medicis memoratæ sunt : verum, utrum, per se, ad morbum concitandum polleant, an cum alia quadam speciali causâ

tantum

tantum conspirent, multum a medicis disputatum est. Utcunque verò hoc sit, multæ ex his causis, quippe cum ad corpus malè afficiendum multum valeant, dignæ sunt, ad quas medici animum advertant.

XLVI. Cibus putrescens concoctuque difficilis, aqua aërve impurus, immunditia, exhalationes putridæ, inter causas, quibus concitatur dysenteria, ab auctoribus multi nominis memorata sunt. Quum verò his causis plurimi quotidie homines objiciantur, neque tamen in dysenteriam incidant; verisimillimum est, non, per se, hunc morbum concitare, sed tantum corpus aptum reddere, quod aliâ quadam causâ morbo afficiatur.

XLVII. Tempestatem frigidam simulque pluviosam, potissimum si calidam et siccam exceperit, haud rarò sequitur dysenteria. Quum enim eo maximè anni tempore dysente-

ria grassetur, quo dies breves et etiamnum calidi sunt, noctes longæ et frigidæ; satis probabile videtur, illiusmodi tempestatem ad hunc morbum concitandum saltem conspirare.

XLVIII. Ita (XLVII.) esse, haud dubium reddit id, quod literis PRINGELIUS prodidit. Exercitus, qui DETTINGENÆ pugnavit, a dysenteria immunis fuerat ad noctem usque, quæ pugnam secuta est. Tunc verò, cùm necessarium videretur, ut armis acie staret absque tabernaculis, frigori atque magnæ pluviae vi expositus est. Brevi pòst tempore, in dysenteriam catervatim incidit; dum manus copiarum, quæ haud longè aberat, cuique omnia cæteroquin communia erant, incolumis manebat.

XLIX. Nihil verò hoc (XLVIII.) exemplo similibusque clariùs probat, frigus cum humore duntaxat auxiliarem dysenteriae causam
esse.

esse. Profectò enim dysenteria morbus est, quem, suppresso cutis halitu, frequentius concitare ne tum quidem solent frigus et humor, quando, in calidis regionibus, admoventur corporibus, nautarum putà, solida magis relaxatis, atque fluida magis corruptis *, quàm erant ea militum, quos modò memoravimus. Verùm hic enimvero morbus, si hæ causæ, per se, ad movendum valerent, classiariis militibus multo exitiosior esset, quàm terrestribus. Quocirca inducimur, ut credamus, effectum harum causarum, quoties ad dysenteriam faciendam conferant, aliis quibusdam quadantenus variari, quas nostrum est, in hac rei nostræ parte, anquirere.

L. Quoniam dysenteria iisdem locis, iisdemque anni temporibus, grassatur, quibus intermittentes febres maximè urgent, multi boni auctores

* Vid. PRINGËL. *On the Diseases of the Army.*

auctores illam eadem ex causa, qua hæ, oriri existimârunt : quæ, ut contenderunt, quibusdam cœli aut corporis conditionibus alvum, præ cætero corpore, malè afficit.

LI. Hanc (I.) opinionem vero absimilem idcirco putamus, quòd febris, quæ dysenteriam comitatur, rarò intermittens est ; et quòd hic morbus, contrà atque ille, contactu vulgatur. Quinetiam in quibusdam, præ cæteris, locis dysenteria grassatur, neque tamen, quæ de causa ita sit, cognitum habemus ; atque, ubique locorum, evagatur, ubi, post magnam vim caloris, hominum corpora frigori atque humori objecta sunt. Porro, id quod huic opinioni nequaquam consentaneum est, mari haud rarò dysenteria navalibus sociis infesta et lethalis est : confitendum tamen, vim hujus argumenti nonnihil minui, eo quòd, ut a medicis accipimus, vel febres intermittentes mari

ortæ

ortæ sunt *, atque, ut TROTTERUS putat, iisdem forsàn causis, quibus terrâ, oriuntur.

LII. Speciali bilis conditione dysenteriam concitari, varia enimvero sunt, quæ vero ab- simile reddant. Alii dysenterici aliam aspectu bilem dejiciunt; et profectò, aliter atque cholera laborantes, quibus bilis non redundat modò, sed fortasse etiam vitiatur, nonnihil ex magna ejus copia dejecta levaminis accipiunt. Quin et, procedente dysenteriâ, bilis plerumque naturalis fit: imò etiam, per totum interdum morbum, naturalis manet.

LIII. Conditio, porrò, fœtus dysentericæ matris, quam cadaveris incisio patefacit, non hanc modò opinionem magnopere labefactat; sed
improbabile

* Vid. BLAN: *On the Diseases of Seamen*, pag. 29.

et seq.

TROTTER: *On the Scurvy*, pag. 161.

improbabile quoque reddit, alias causas, quas memoravimus, satîs, per se, ad dysenteriam concitandam pollere. Nam nulla, putamus, causa, corpori fœtus extrinsecûs admota, potest efficere, ut tanta vis morbi intestina invadat *.

LIV. Aliam opinionem, quæ olim invalebat, dysenteriam, nempe, multo fructuum usu concitari, vix opus est, ut evertere conemur; cûm præsertim periculo compertum sit, fructus, dummodo maturi sint, usque eò hunc morbum

* “ Memorabile est, ipsum fœtum, mortuum semper, morbi matris esse participem. Adsunt enim inflammationes abdominales, stricturæ intestinorum, hepar distinctè acinosum livore variegatum; materię mucosæ ingens vis ventriculo et intestinorum canali pertinaciter adhæret; superficies interna omnisque villosa intensè inflammata, copiosissimis folliculis mucosis prominulis in duodeno præcipuè conspersa.”
Vid. ROEDERER : *De Morbo Mucoso* pag. 90.

ZIMMERMAN : *On Dysentery*. pag. 19.

DEGNER : pag. 29.

bum non concitare, ut ad sanandum multum polleant.

LV. Dysenteria, simul ut generetur, haud dubie pestilens est, atque ministeriis hominum in vicem vulgatur. Numne verò speciale tabum pestilens sit sola causa, qua concitetur, et, si sit, quibus ipsum parentibus oriatur, non audemus confidenter affirmare.

CURATIO.

C U R A T I O.

LVI. Quum uno ore consentiant medici, paucos esse morbos, qui plus, quam dysenteria, medicinæ opem requirunt; mirum est, vias curandi, in quas processerunt, quasque respondere prædicârunt, aliquantùm diversas esse, imò haud rarò contrarias et pugnantes inter se. Fieri interdum posse, ut diversa curatio requiratur, vero quidem simillimum est, "Utcunque enim"—ait auctor, elegans in primis—"summi auctores alia atque alia, ad "hunc morbum profligandum, tanquam sola "ac *specificæ*, venditarint, id demum de quavis "medendi methodo verè fatendum est, quod "CÆLUS de arte ipsa conjecturali dixerit—"rationem ejus talem esse, ut, cùm sæpius "aliquando responderit, interdum fallat *."

Accipienda,

* Vid. BAKER: *De Dysenteria*, pag. 25.

Accipienda, necne, hujusmodi satisfactio sit, a re nostra esset inquirere. Cùm ita sit, quam rationem medendi optimè ad expectationem respondere plerique hodierni medici comperti sint, eam quàm paucissimis describere aggrediemur.

LVII. In dysenteria curanda, tum recentis tum inveteratæ habenda est ratio. Primum igitur de illius curatione, deinde de hujus, pauca dicere nobis in animo est.

LVIII. Eos, quorum est recentem dysenteriam sanare, oportet contento stercore alvum vacuefacere, atque signa, quotquot graviora sunt, leviora reddere.

LIX. Quum dysenteriam nonnunquam comitetur ardens febris, convenit, ante omnia, hanc, quoties adsit, sanguinis missione minuere aut discutere; eoque magis, si simul fixi qua-

rundam alvi partium dolores sanguinem mittendum desiderent.

LX. Haud raro etiam, dysenteriae initio, opus est, ut gravi vomitioni medicus subveniat; utpote quae, nisi conquiescat, obstet, quod minus morbo efficacissimis medicamentis opituletur. Hunc in finem, dari solent vel mitiora remedia, velut aqua tepida, aqua qua maceratum chamæmelon sit, carduus benedictus, aliaque si qua similia; vel acriora, *ipe-cacuana*, puta, seu *antimonium tartarizatum*.

LXI. Hujusmodi medicamenta, praeterquam quod vomitionem sistunt vel minuunt, cutis quoque halitum eliciunt; et sic, propter consortium, quod intestinis est cum summo corpore, haec reddunt aptiora, quae cathartici usque eò moveantur, ut stercus induratum infra transmittant.

LXII.

LXII. Cathartica mitiora, *manna* nempe, *tamarindi*, olea mitiora, et si qua similia, ad alvum vacuefaciendam sæpe satis pollent. *Sales* autem *neutri*, veluti *soda phosphorata*, *soda vitriolata*, *soda tartarisata*, *magnesia vitriolata*, *lixiva tartarisata*, &c. aliquantò ad alvum movendam plùs valent; atque, si efficaciora requirantur, apta in primis videntur, quæ, hunc in finem, dysenterici assumant. Oleum ricini multimodis idoneum est, ad quod, hoc consilio, confugiatur.

LXIII. *Antimonium tartarisatum*, eâ copiâ datum, quæ alvum cieat, multùm, ut periculo compertum est, ad dysenteriam curandam potest. *Vitrum antimonii ceratum* haud ita pridem multùm laudatum est, atque, postquam alia fefellerant, respondisse dicitur. Quum verò medicamentum vehemens sit, neque semper ad spem proficiat, paulatim desuavit.

LXIV.

LXIV. *Ipecacuana* quoque, eâ copiâ assumpta, ut alvum concitet, multum dysentericis prodesse, a medicis prædicata est; verum, rectè an secus, magnâ contentione disputatum.

LXV. *Rheon*, porro, a quibusdam medicis putatum est cæteris omnibus catharticiis præpollere, quibus dysentericorum alvus evacuari possit. Contrà, sunt, qui dysentericis parum convenire contendunt. Confitendum nostrâ opinione est, inveteratæ multò meliùs, quàm recentis, dysentericæ convenire.

LXVI. Ex catharticiis, quæ (LXII. — LXV.) memoravimus, ea, quæ optima videantur, seligere uni medicorum cuique liceat. Hoc verò in memoria tenendum est, mitissima, dummodo satis polleant, acrioribus anteferenda esse. Uno aliove ex his medicamentis oportet alvum, secundo tertiove quoque die, purgare, dum sig-

na remiserint ; atque, si remissa redeant, iisdem iterum medicamentis purgare alvum.

LXVII. Potus mucosi potentiora, ad alvum dysentericorum exinanendam, cathartica reddunt, atque cum recenti morbo tum vetustiori conveniunt.

LXVIII. Post alvum stercore vacuefactam, opium non ad tormina modò et tenesmon levanda, sed ad morbum quoque sanandum, multùm pollebit. Quòd si, vel post alvum evacuatam, ingravescit morbus, cathartica, quæ irritantibus illam expurgent, denuo adhibenda sunt.

LXIX. Varia medicamenta, quæ tam cathartica adjuvent, quàm molesta signa levent, cum fructu adhiberi solent.

LXX.

LXX. Diluentia, quippe cùm ad naturalem cutis halitum eliciendum polleant, dysentericis plurimùm prodesse comperta sunt. Dum hæc affatim bibunt, ægroti calidis vestibibus se a frigore munire debent. Eundem in finem, opium, si nihil prohibeat, vel *aquam ammoniac acetatam* cum pauxillo opii, assumant. Etiam si verò concederetur, dysenteriam, ut putant nonnulli auctores, ex suppresso cutis halitu oriri, atque initio medicamenta, ex iis quæ sudorem movent, satis ad curandum pollere; tamen, quum, procedente tempore, intestina mirum in modum apta, quæ irritentur, fiant, et indurato stercore graviter offendantur, haudquaquam convenit his omnem spem curationis ponere.

LXXI. Balneum et fomenta ad tormina levanda haud parùm pollent. Ad idem, simulque ad partium dolores, si modò urgeant, mitigandos, multùm valent exulceratoria abdomini

mini extrinsecùs imposita. Hæc porrò efficiunt, ut cathartica ad alvum fæcibus exinaniendam plùs possint.

LXXII. Fomenta *perinæo* superimposita, atque emollientia ex inferiore parte infusa, efficacissima sunt, quibus stranguria levetur.

LXXIII. Postquam dysenteria inveteraverit, aliis quibusdam remediis opus est. Quando vires jam multùm defluerunt, neque catharticis iterum datis iterumque remiserunt signa, aqua decocta ex *cinchonæ cortice* et *rheo* multùm haud rarò profuit. Etiam si non defuerint medici, qui, vel vetustâ dysenteriâ, usum *cinchonæ corticis* improbaverint; tamen, quum multi auctores, graves atque satîs fidi, hoc medicamentum plurimùm proficere, testati sint, non, omnibus consideratis, est, ut nobis videtur, quamobrem semper adedò improbari mereatur.

LXXIV.

LXXIV. Tenesmos, qui vetustâ dysenteria laborantibus tantam molestiam affert, emollientibus, in alvum ex inferiore parte datis, levare potest, atque opio liquido vel sic dato, quod satius est, vel in ventriculum ex parte superiore accepto. Eodem consilio, aqua decocta ex *cortice cinchonæ* vel cortice quercico, cum opio liquido, utpote quæ vi astringendi putredinique obstandi polleat, in alvum immissa, ad spem sæpe respondit. Plerumque verò, viribus dysentericorum redeuntibus, paulatim desinit tenesmos.

LXXV. Quoties dysenteria in longum tempus porrecta est, oportet ægrum magnam subinde opii vim adhibere, at, semel singulis hebdomadis bisve, cathartica interponere. Si tali usu dysentericus hiemem evadit, proximâ plerumque æstate ad sanitatem redit.

LXXVI.

LXXVI. Ad inveteratam quoque dysenteriam sanandam, multum haud raro confert *hydrargyrus muriatus mitis* in ventriculum assumptus, vel unguentum hydrargyri cuilibet summi corporis parti infricatum.

LXXVII. Potulenta, porro, quæ illinunt, velut aqua, qua gummi Arabicum aut amyllum coctum sit, necnon butyri serum, et lac sive sincerum, sive quo coctus adeps sit, vetustæ dysenteriae, optimè conveniunt.

LXXVIII. Quinetiam cera, liquoribus ardentibus seu lacte soluta, longâ dysenteria maceratis plurimum, ut ferunt quidam auctores, opitulatur.

LXXIX. Acor ventriculi, qui dysentericos tantâ molestiâ afficit, optimè obtunditur medicamentis, ex iis quæ acorem absorbent, et sic innocuum reddunt.

LXXX. Ad levandam diarrhoeam, in quam, sub finem, dysenteria haud rarò transit, liquidum opium seu ore devoratum, sive in alvum ex inferiore parte infusum, necnon varia medicamenta ex iis quæ vi astrictoriâ pollent, *lignum* nempe *campechense*, *catechu*, *cascarilla*, sæpe cum optato successu adhibentur. Ad eandem compescendam *simarouba*, itemque *ipecacuana* cum opio, uti dicunt auctores, possunt, etiam postquam jam memorata parùm, vel omnino non, potuerunt.

LXXXI. Ad vires longâ dysenteriâ marcescentium sustentandas, vinum necessarium est.

LXXXII. Per totum morbum, insignis momenti est, quàm maximam munditiæ rationem habere, necnon summam dare operam, ut bono aëre et puro ægrotus vescatur.

LXXXIII.

LXXXIII. Diæta debet constare ex lacte, iisque quæ terrâ oriuntur. Ad hoc genus pertinent aqua, qua cocta *oryza* vel hordeum sit; jacula ex concoctu facilibus composita; lac, quo cocta farina triticea sit; *cycas circinalis*; *orchis mascula*; quibus addi possunt serum lactis, et si qua similia. Recenti dysenteriae fructus aciduli pariter ac dulces bene conveniunt; sed, quando morbus inclinât, cautè parciusque assumendi sunt, cum præsertim, ut recrudescat, faciat inconsideratus aut nimius usus.

LXXXIV. Ad vires reficiendas vestitus calidus, levis exercitatio, cœlique mutatio, multum conferunt.

FINIS.

LXXXIII. Diets debet constare ex lacte
 et pane panis triticeus. Ad hoc genus
 pertinet aqua, quæ cocta est vel hordeum
 et iuncus ex concoctu facilius componitur;
 quæ cocta minus triticea sit; cyrus cinis
 et acetum maris; quibus addi possunt
 etiam lactis, et si quis similis. Rosenti dy-
 sentiam fructus aciduli pariter ac dulces bene
 conveniunt; sed, quando morbus inclinat
 ad perniciem, cum præ-
 cedunt, ut ostendit.

LXXXIV. Ad vires regendas vestitus
 candidus levis exequatur, corpore mutato,
 nihil continere.

LXXXV. Ad vires regendas vestitus
 candidus levis exequatur, corpore mutato,
 nihil continere.

DISSECTATIO MEDICA

THAUSCHERII

ANATROSI